

Яблонська-Юсик І. В.,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

СУФІКСАЛЬНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ ВІДДІЄСЛІВНИХ ІМЕННИКОВИХ ФОРМ

Досліджено лексико-семантичні особливості утворення віддієслівних іменників в газетно-публіцистично-му стилі. Визначено продуктивні словотворчі суфікси у процесі субстантивації дієслівних форм.

Ключові слова: суфікс, суфіксальна деривація, словотворення.

Исследованы лексико-семантические особенности образования отглагольных существительных в газетно-публицистическом стиле. Определены продуктивные словообразовательные суффиксы в процессе субстантивации глагольных форм.

Ключевые слова: суффикс, суффиксальная деривация, словообразования.

The lexical semantic peculiarities of the deverbal noun formation in newspaper and journalistic style are investigated. Productive derivational suffixes in the process of nominalization of verb forms are defined.

Key words: suffix, suffixal derivation, word formation.

Розвиток наукових знань та інноваційних технологій істотно впливають не тільки на саме суспільство, його відношення до навколишнього світу та системи цінностей, але й значною мірою вносять зміни у лексико-семантичний склад мови, збагачуючи її словниковий запас новоутвореними формами. Такий процес мовної еволюції яскраво представлений у ЗМІ, особливо у пресі.

Нові слова утворюються майже від усіх частин мови суфіксальним, префіксальним, суфіксально-префіксальним способом та словоскладенням.

Мета статті – дослідити продуктивність суфіксального способу творення віддієслівних іменників на матеріалі сучасної французької періодики.

Проблема збагачення словникового запасу французької мови є об'єктом дослідження багатьох лінгвістів як у Франції (Ж. Дюбуа, Ф. Брюно, А. Доза, Е. Пішон, О. Соважо, Ш. Баллі), так і за її межами (Н. Лопатнікова, Е.А. Халіфман, Р. Шмельова, І.А. Цибова, М.Д. Степанова).

У дослідженнях французьких лінгвістів спостерігаються певні протиріччя щодо оцінки потенційних можливостей суфіксальної деривації: одні вважають її ефективним способом словотворення (Е. Пішон, О. Соважо), інші – (Ш. Баллі, А. Доза) стверджують протилежне [1, с. 148].

З огляду на неоднозначність оцінок суфіксального словотворення у минулому столітті, цікаво проаналізувати його продуктивність у збагаченні словникового запасу сьогодення.

В сучасній французькій мові продуктивність суфікса пояснюється його широким словотворчим спектром, адже він утворює похідні від основ перехідних (головним чином) і неперехідних дієслів усіх трьох груп: *allumer* – *allumage*, *atterrir* – *atterrissage*, *mettre* – *mettage* [4, с. 102].

Суфіксальну деривацію характеризує послідовна семантична спеціалізація словотворчих морфем та моделей. Приєднуючись до кореня, суфікси змінюють і конкретизують його семантику [1, с. 148].

Віддієслівні іменники у французькій мові утворюються за допомогою багатьох суфіксів: **-(e)ment** (*changer* – *changement*), **-age** (*voyager* – *voyage*), **-(a)tion** (*inonder* – *inondation*), **-ance**, **-ence** (*exister* – *existence*), **-teur** (*chanter* – *chanteur*), **-ure**, (*aller* – *allure*), **-ée** (*aller* – *allée*), **-ette** (*pousser* – *poussette*).

Матеріалом для аналізу суфіксального способу творення віддієслівних іменників слугували статті на різну тематику з популярних франкомовних журналів (5-16). Для дослідження процесу суфіксальної деривації було відібрано 1335 іменників.

Таблиця 1.
Продуктивні іменникові суфікси

Суфікс	Значення	Кількість утворених іменників	Приклади
-(a)tion	абстрактні поняття, процес, явище, взаємовідносини	480	<i>définir</i> – <i>définition</i> (f) <i>collaborer</i> – <i>collaboration</i> (f) <i>inonder</i> – <i>inondation</i> (f)
-(a)teur	професія, зайнятість	240	<i>réaliser</i> – <i>réalisateur</i> (m) <i>organiser</i> – <i>organisateur</i> (m)
-(e)ment	дія, процес, результат	180	<i>changer</i> – <i>changement</i> (m) <i>vieillir</i> – <i>vieillesse</i> (m) <i>loger</i> – <i>logement</i> (m) <i>bâtir</i> – <i>bâtiment</i> (m)
-age	дія, стан, процес	170	<i>passer</i> – <i>passage</i> (m) <i>maquiller</i> – <i>maquillage</i> (m)

-ance, -ence	абстрактні поняття, стан, явище, соціологічна, економічна лексика	120	exister – existence(f) allier – alliance (f) violier – violence (f) croître – croissance(f)
-i(on)	абстрактні поняття, процес	85	réfléchir – réflexion(f) regresser – regression (f) cuire – cuisson
-ure	результат дії, абстрактні поняття	60	coiffer – coiffure (f) mordre – morsure (f) graver – gravure (f) aller – allure (f)

За кількістю наведених даних у табл. 1 можна судити про інтенсивність та продуктивність окремих словотворчих суфіксів. Найпродуктивнішим іменниковим суфіксом є -(a)tion, який утворює іменники жіночого роду від дієслів першої групи.

*Le dépistage a-t-il entraîné une **augmentation** des diagnostics ? [14, с. 13].*

*Mais, grâce à une **modification** de son traitement, son état semble s'être stabilisé [16, с. 12].*

*Vérifiez bien les conditions d'**intervention** de l'agent de sécurité [6, с. 109].*

Друге місце посідає суфікс – (a)teur. Він утворює іменники двох родів від основ дієслів першої групи. У французькій пресі іменники з цим суфіксом досить поширені, оскільки утворюють деривати, які називають виконавця дії.

*[...] le plus doué des **chanteurs compositeurs** mourait d'une crise cardiaque [12, с. 76].*

*Ces **chanteurs** sont donc allés tenter leur chance ailleurs [6, с. 78].*

*[...] les **organiseurs** ont réservé son propre rôle de fiction [12, с. 58].*

Формат -eur утворює віддієслівні іменники від усіх трьох груп: *détecter – détecteur, bâtir – bâtisseur, émettre – émetteur*:

*[...] l'ancien **camionneur** a pu fréquenter les soirées mondaines [...] [6, с. 98].*

*Les records de nos **bâtisseurs** [6, с. 82-83].*

*[...] se définit sur son site Internet comme "**penseur, philanthrope, entrepreneur autodidacte et catalyseur**" [6, с. 98].*

Наступна пара суфіксів є продуктивною не тільки з точки зору частоти їх вживання в мові, але й з потенційними можливостями утворювати синонімічні іменники з певним семантичним та стилістичним забарвленням, це суфікси -(e)ment та -age.

Суфікс -(e)ment у дериваційних процесах приєднується до основ дієслів усіх трьох груп для вираження конкретної дії або процесу:

*C'est le **couronnement**... [12, с. 49].*

*Votre argent, vos **placements** [6, с. 108].*

*[...] pour réinstaller l'**équipement** en cas de **déménagement** [6, с. 110].*

*Des **investissements** limités, une promotion inexistante! [12, с. 20].*

*On peut s'en débarrasser en quelques jours en prenant le bon **traitement** au bon moment [14, с. 84].*

Основне значення віддієслівних іменників, утворених за допомогою суфікса -age – назва дії і стану: *vagabondage, arrachage, chômage*.

*[Mâcher un chewing-gum] peut-il se substituer au **brossage** ? [14, с. 91].*

*Retrouvez l'énergie avec le **massage** chinois [14, с. 134].*

*Un **lavage** d'estomac a permis de sauver l'enfant [16, с. 10].*

*Un **emballage** plastique 100% végétal [...] [6, с. 76].*

*[...] un **cambrilage** dure moins de vingt minutes [6, с. 110].*

Продуктивність суфікса -age зумовлена ще й тим, що він утворює деривати як від основ власне французьких слів, так і від основ запозичених слів (to boycott *англ.* – boycotter – boycottage) [4, с. 102].

Трапляються випадки, коли похідні на -(e)ment / -(a)tion і -age є абсолютними синонімами:

bredouiller – bredouillage – bredouillement (бурмотання)

décapier – décapage – décapement (очищення)

défricher – défrichage – défrichement (підняття цілини)

filtrer – filtrage – filtration (фільтрування) [3].

У випадку суфіксальної деривації від одного й того ж дієслова за допомогою різних суфіксів найчастіше відбувається диференціація значення дериватів: **abattage** (забій худоби, вирубування лісу – операція, пов'язана з дією) та **abattement** (занепад сил, недомагання – моральний стан) [2, с. 43].

Зазвичай похідні з суфіксом -age означають технічні поняття, а з суфіксом -(e)ment – розумові операції, абстрактні поняття: *décollage* (злет) – *décollement* (відхилення), *adoucissage* (полірування, ремонт) – *adoucisement* (пом'якшення), *raffinage* (очищення) – *raffinement* (витонченість).

Суфікси -ance, -ence є продуктивними для утворення назв абстрактних понять, що фігурують у заголовках і коментарях, та термінів, функціональність яких можна сприймати органами відчуття: *briller – brilliance, résister – résistance* [1, с. 151].

*Toute son **existence**, elle tentera d'éblouir son père [12, с. 69].*

Assurance, blindages, vidéosurveillance ... [6, с. 108-109].

Coïncidence, les ouvrages primés se passent pendant la Seconde Guerre mondiale [16, c. 75].

Іменникові суфікси -i(on) та -age, утворюють похідні жіночого роду, які служать для індикації дії та її результату, в поодиноких випадках називають предмет: *fermer – fermeture*.

*Grace dégage **une allure** mode et des promesses* [12, c. 68].

*Le voyage a parfois pris **des allures** de chemin de croix* [12, c. 71].

[...] tout en lui apportant son **allure** personnelle [...] [12, c. 66].

*Mais dès l'**ouverture** du premier Atelier des chefs à Paris [...]* [6, c. 64].

La **verdure** à prix d'or [8, IV].

У французькій мові іменники, утворені від дієслова, часто мають форму дієприкметника і служать для назви абстрактних понять чи конкретних речей, стану, означають дію, результат, зайнятість чи професію, називають виконавця дії (див. табл. 2).

Таблиця 2

Віддієслівні іменники, які мають форму дієприкметника теперішнього часу	Віддієслівні іменники, які мають форму дієприкметника минулого часу
apprenant (m)	arrivée (f)
démaquillant (m)	avancée (f)
enseignant (m)	concentré (m)
étudiant (m)	découverte (f)
gagnant (m)	dictée (f)
habitant (m)	fiancé (m), fiancée (f)
nettoyant (m)	fumée (f)
occupant (m)	inconnu (m), inconnue (f)
opposant (m)	intéressé (m)
participant (m)	invité (m), invitée (f)
perdant (m)	plongée (f)
plaignant (m)	prise (f)
survivant (m)	rentrée (f)
tombant (m)	sortie (f)
tournant (m)	tournée (f)

[3].

У публіцистиці такі іменникові форми поширені як один зі способів збагачення лексики та фігурують головним чином у заголовках та підзаголовках статей та репортажів, інтерв'ю, мемуарах:

*Adidas le vrai **gagnant** des JO* [6, c. 36].

*La jeune **survivante** a vu "un seul méchant"*

*Quelles **avancées** pourraient améliorer la situation ?* [14, c. 16].

[...] nos **invités** croquent l'actu à pleines dents [...] [16, c. 12].

[...] le restaurant où Paul Wermus reçoit nos **invités** [16, c. 12].

*A l'**arrivée** [...] elle retrouve enfin son fiancée* [12, c. 60].

*Un mariage romantique : **arrivée** à bord d'une Excalibur décapotable blanche, **entrée** dans la mairie sous les notes de "Petite fleur" [...]* [12, c. 27].

*La **rentrée** littéraire – phénomène parisien – m'énèrve* [16, c. 86].

*Le jour de la **rentrée** des classes, elle était à la une des journaux* [16, c. 86].

*Terre est aussi sport de **plongée*** [16, c. 80].

Нерідко іменники, утворені таким способом, надають стилістичного забарвлення рекламним текстам:

*Bon **perdant**, Volkswagen félicite tous ceux qui [...] ont relevé ce défi* [12, c. 6].

*Le bouleau, **un concentré** de detox* [14, c. 28].

*C'est quoi **un bon démaquillant** pour les yeux?* [14, c. 39].

Деякі дієслова утворюють різні іменники за допомогою декількох окремих суфіксів: *aller – allée, allure; dicter – dictée, dicteur, diction* [3].

У мові преси віддієслівні іменникові форми акумулюються найчастіше у межах однієї фрази або цілого абзацу, серед них найпоширенішими є новоутворення з суфіксами -tion, -age, -ment, -ée, -ence, -ure:

*Son **entourage** sent déjà un **frémissement*** [16, c. 27].

***Changement d'allure, consultations** politiques, rencontres avec des **dirigeants** internationaux ...* [16, c. 27].

*Les pluies de l'hiver avaient provoqué de dramatiques **glissements** de terrain: **coulées** de boue, **inondations** [...], maisons dévastées...* [16, c. 80].

[...] "Sa beauté n'était pas une affaire de **vêtements** et de **maquillage**" [12, c. 58].

*Cette **expérience** a été l'occasion de transmettre à leurs filles leur **passion** pour l'aventure, le **dépassement** de soi et l'**ouverture** à l'autre* [12, c. 71].

*Méfiez-vous des **installateurs** et des **équipements** non certifiés* [6, c. 64].

Таким чином, проаналізувавши відібраний матеріал, робимо висновок про те, що у текстах газетно-публіцистичного стилю спостерігається велика кількість лексичних одиниць, утворених за допомогою суфіксальної деривації, що свідчить про важливу роль та інтенсивний розвиток словотворення у мові сучасної французької преси.

Література:

1. Галян О. Основні суфіксальні процеси у словотворенні фізичних термінів французької мови / О. Галян. Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови, 2012. Випуск 19. – С. 148-156.
2. Катагощина Н. А. Как образуются слова во французском языке / Катагощина Н. А. – М. : Просвещение, 1980. – 110 с.
3. Французько-український словник. Українсько-французький словник [уклад. В. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2010. – 1072 с.
4. Щелок Е. А. Пособие по французской лексикологии / Е. А. Щелок, Д. В. Комарев. – М. : Высшая школа, 1970. – 118 с.
5. Brand's-Monoprix. – mai 2011.
6. Capital. – août 2012. – № 251.
7. L'express. – juillet 2012. – № 3186.
8. L'express. – août 2012. – № 3190.
9. L'express. – septembre 2012. – № 3191.
10. Marianne. – octobre-novembre 2012. – № 810.
11. Paris Match. – juillet 2012. – № 3295.
12. Paris Match. – août 2012. – № 3298.
13. Paris Match. – septembre 2012. – № 3302.
14. Top santé. – janvier 2012. – № 256.
15. VSD. – mai 2012. – № 1812.
16. VSD. – septembre 2012. – № 1830.